چاپخانه‌های سازمان انتشار اجازه تبلیغ ، صنایع‌های سازمان انتشار اجازه تبلیغ ، کتابخانه پیشه بر بد نه وجنگ در چوب تعلیم و نگاری نه مطالعه مخلوق مخلوط

کتابخانه پیشه بر بد نه وجنگ در چوب تعلیم و نگاری نه مطالعه مخلوق مخلوط — کتابخانه ملی ایران در سازمان تبلیغ اجازه چاپخانه‌های صنایع انتشار

□ اعتماد در چوب در شعر و اندیشه‌ورز

《دفتر مجری عضو هیئت مجری، مجری مدیرمسئول، مجری صاحب‌امتیاز 〉 صفحه ۱۲ سازمان چاپخانه‌های صنایع انتشار و چاپ کتاب و نشریات ادبی و هنری در سال ۱۳۰۹ ه‌.ش. در محله سنگلج تهران تأسیس شد. مؤسس آن، میرزا حسن‌خان نوبهار، از خوشنویسان معروف زمان خود بود و پیش از آن در چاپخانه دولتی کار می‌کرد. سرمایه اولیه چاپخانه ۴۰۰ تومان بود که از راه فروش سهام میان دوستان و همکاران گردآوری شد. نام چاپخانه در ابتدا «چاپخانه نوبهار» ثبت شد و تا سال ۱۳۱۲ ه‌.ش. تنها چاپخانه فعال در زمینه چاپ کتاب درسی در تهران باقی ماند.

چاپخانه مجهز به ۳ دستگاه حروف‌چینی دستی، ۲ دستگاه چاپ سنگی و یک دستگاه صحافی بود. نیروی کار شامل ۱۸ کارگر، ۴ حروف‌چین، ۲ صفحه‌آرا و یک مدیر فنی بود. مدیر فنی، آقای غلامرضا تفرشی، فارغ‌التحصیل مدرسه صنایع مستظرفه بود و روش صفحه‌آرایی او بعدها الگوی بسیاری از چاپخانه‌های دیگر شد. حروف‌چین‌ها مزد روزانه دریافت می‌کردند و میزان تولید هر نفر روزانه ۱۲ صفحه قطع وزیری بود. در شلوغ‌ترین روزها، کار تا ساعت ۱۰ شب ادامه داشت و چراغ‌های نفتی روشنایی سالن را تأمین می‌کردند.

نخستین کتاب چاپ‌شده چاپخانه، کتاب «دستور زبان فارسی» اثر میرزا حسن‌خان نوبهار بود که در ۵۰۰ نسخه چاپ شد و بهای هر نسخه ۲ قران تعیین شد. این کتاب تا سال ۱۳۱۵ ه‌.ش. بارها تجدید چاپ شد و سود حاصل از آن بخش عمده هزینه‌های چاپخانه را تأمین کرد. پس از آن، چاپخانه کتاب‌های درسی دیگری از جمله «حساب مقدماتی» و «جغرافیای ایران» را چاپ کرد که استقبال خوبی از آن شد. فروش کتاب‌های درسی تا سال ۱۳۲۰ ه‌.ش. حدود ۴۰ درصد درآمد چاپخانه را تشکیل می‌داد.

چاپخانه در سال ۱۳۱۰ ه‌.ش. با چاپخانه رقیب به نام «چاپخانه شرق» که در خیابان ناصرخسرو فعالیت می‌کرد، وارد رقابت شد. رقابت میان دو چاپخانه گاه به درگیری‌های لفظی و حتی دعوای حقوقی انجامید. سرانجام در سال ۱۳۱۲ ه‌.ش. دادگاه صلح محله سنگلج رأی داد که هر دو چاپخانه از چاپ کتاب‌های مشابه خودداری کنند. این رأی تا سال ۱۳۱۵ ه‌.ش. اجرا شد و پس از آن هر دو چاپخانه به چاپ کتاب‌های متفاوت روی آوردند.

چاپخانه در سال ۱۳۱۸ ه‌.ش. به دلیل افزایش تقاضا، ۲ دستگاه حروف‌چینی دستی دیگر خرید و شمار کارگران را به ۲۰ نفر رساند. در همین سال، نخستین کتاب مصور چاپخانه، کتاب «گل‌های ایران» اثر محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه، با ۱۲۰ تصویر چاپ شد و استقبال خوبی از آن شد. این کتاب تا سال ۱۳۲۰ ه‌.ش. چهار بار تجدید چاپ شد و سود حاصل از آن برای خرید دستگاه چاپ سنگی کافی بود.

چاپخانه در سال ۱۳۲۰ ه‌.ش. دچار کمبود کاغذ شد و تولید آن به ۳۰ درصد ظرفیت کاهش یافت. مدیر فنی، آقای غلامرضا تفرشی، پیشنهاد کرد که چاپخانه به چاپ کتاب‌های درسی برای مدارس روی آورد. وزارت فرهنگ قراردادی برای چاپ ۵ کتاب درسی با تیراژ ۵۰۰۰ نسخه امضا کرد. این قرارداد تا پایان جنگ ادامه داشت و درآمد چاپخانه را تا حدود ۴۰ درصد افزایش داد.

پس از جنگ، چاپخانه با رقابت چاپخانه‌های جدید روبه‌رو شد. تعداد چاپخانه‌های تهران از ۱۲ باب در سال ۱۳۲۰ ه‌.ش. به ۴۷ باب در سال ۱۳۲۵ ه‌.ش. رسید. چاپخانه نوبهار برای حفظ بازار، کیفیت چاپ را افزایش داد و کاغذ بهتری وارد کرد. تیراژ کتاب‌های چاپ‌شده به ۱۵۰۰ نسخه رسید و بهای هر نسخه ۳ قران تعیین شد. این سیاست تا سال ۱۳۳۰ ه‌.ش. ادامه داشت و سود خالص چاپخانه به ۱۲ درصد رسید.

در سال ۱۳۳۰ ه‌.ش. چاپخانه ۳۰ کارگر داشت و ۲ دستگاه چاپ سنگی و ۱ دستگاه حروف‌چینی دستی در اختیار داشت. تیراژ کتاب‌های چاپ‌شده به ۲۰۰۰ نسخه رسید و بهای هر نسخه ۴ قران تعیین شد. این کتاب تا سال ۱۳۳۵ ه‌.ش. چهار بار تجدید چاپ شد و سود حاصل از آن برای خرید دستگاه چاپ سنگی کافی بود. مدیر فنی، آقای غلامرضا تفرشی، پیشنهاد کرد که چاپخانه به چاپ کتاب‌های درسی برای مدارس روی آورد. وزارت فرهنگ قراردادی برای چاپ ۵ کتاب درسی با تیراژ ۵۰۰۰ نسخه امضا کرد. این قرارداد تا پایان جنگ ادامه داشت و درآمد چاپخانه را تا حدود ۴۰ درصد افزایش داد.

چاپخانه در سال ۱۳۳۸ ه‌.ش. با چاپخانه رقیب به نام «چاپخانه شرق» که در خیابان ناصرخسرو فعالیت می‌کرد، وارد رقابت شد. رقابت میان دو چاپخانه گاه به درگیری‌های لفظی و حتی دعوای حقوقی انجامید. سرانجام در سال ۱۳۴۲ ه‌.ش. دادگاه صلح محله سنگلج رأی داد که هر دو چاپخانه از چاپ کتاب‌های مشابه خودداری کنند. این رأی تا سال ۱۳۴۵ ه‌.ش. اجرا شد و پس از آن هر دو چاپخانه به چاپ کتاب‌های متفاوت روی آوردند.

در سال ۱۳۴۰ ه‌.ش. چاپخانه ۴۰ کارگر داشت و ۲ دستگاه چاپ سنگی و ۱ دستگاه حروف‌چینی دستی در اختیار داشت. تیراژ کتاب‌های چاپ‌شده به ۲۵۰۰ نسخه رسید و بهای هر نسخه ۵ قران تعیین شد. این کتاب تا سال ۱۳۴۵ ه‌.ش. چهار بار تجدید چاپ شد و سود حاصل از آن برای خرید دستگاه چاپ سنگی کافی بود. مدیر فنی، آقای غلامرضا تفرشی، پیشنهاد کرد که چاپخانه به چاپ کتاب‌های درسی برای مدارس روی آورد. وزارت فرهنگ قراردادی برای چاپ ۵ کتاب درسی با تیراژ ۵۰۰۰ نسخه امضا کرد. این قرارداد تا پایان جنگ ادامه داشت و درآمد چاپخانه را تا حدود ۴۰ درصد افزایش داد.

چاپخانه در سال ۱۳۴